

Kestliku arengu õpetamine pedagoogika kaudu, mis vaatleb ülemaailmseid probleeme eetilisest vaatenurgast: materjal keskkooliõpetajatele

Koostajad:

Dr. Karen Pashby (Manchesteri Metropoli ülikool)

Dr. Louise Sund (Örebro ülikool ja Mälardaleni ülikool)

Kaasautorid:

Matthew Williams, Jennifer Maguire, Heidi Meltovuo, David Few, Nicole Sandler, Ruth Till, Ilona Taimela

*Graafiline kujundus: Amy Wiseman
Eestikeelse versiooni koostööpartner:*

Pedagoogika, mis vaatleb ülemaailmseid probleeme eetilises vaatenurgast: raamistik

TAUST JA SIHT

Omavahel seotud ülemaailmsete probleemide keskmes on sügav mure meie planeedi ja kõigi selle liikide tuleviku pärast. Ajal, mil meil on pakilised keskkonnaprobleemid, püsib jätkuvalt või koguni suureneb ka sotsiaalne ja majanduslik ebavõrdsus. Meie inimkonna ajalugu hõlmab inimeste, liikide ja looduslike materjalide sunniviisilist ümberasustamist ning ekspluateerimist. Tootmis- ja tarbimisprotsessid on tänapäeval endiselt kinnistunud rõhumissüsteemidesse, mis on seotud ebavõrdsete koloniaalsete võimustusüsteemidega. Ülemaailmsed keskkonnaprobleemid on tingitud eelmiste ja praeguste põlvkondade tegevusest. Mitme eri vaatenurga ja kogemuse kaasamine kriitilisel viisil on oluline, et luua praeguste ja tulevaste põlvkondadega vastutustundel põhinev suhe.

2015. aastal võtsid riigid üle kogu maailma vastu ÜRO kestliku arengu eesmärgid, mis suunavad kõigi riikide tegevust, et parandada 2030. aastaks elu meie ühisel planeedil. Kestliku arengu eesmärgis nr 4 nõutakse kvaliteetset haridust kõigile. Alaeesmärk nr 4.7 näeb ette, et kõik õpilased omandaksid kestliku arengu edendamiseks vajalikud teadmised ja oskused väärtuspõhiste haridusvormide, sh kestlikku arengut toetava hariduse ja maailma(kodaniku)hariduse kaudu.

UNESCO (2014) kohaselt on maailmakodanikuhariduse peamine eesmärk järgmine.

Toetada õpilasi, et nad vaataksid üle eeldused, maailmavaated ja võimusuhted peavoolu diskursustes ning võtaksid arvesse ka süstemaatiliselt alaesindatud/tõrjutud inimesi/inimrühme.

Kriitilist lähenemisviisi toetavaid soovitusi anti ka dokumendis „*International Youth White Paper on Global Citizenship*“ („Rahvusvaheline noorte valge raamat maailmakodanikuks olemise kohta“) (2017), mille koostamise andis oma panuse üle 1000 keskkooliõpilase 10 riigist.

Õppekavad:

- Tegeleda ülemaailmsete probleemide keerukuse ja algpõhjustega, et luua võimalusi selle asemel et propageerida lihtsustatud heaolupõhiseid kodanikualgatusi.
- Uurida, kuidas eri vaatenurgad ja maailmavaated tekivad, sealhulgas seda, mis mõjutab õpilaste endi arvamusi ja uskumusi.
- Rääkida läbipaistval viisil ülemaailmsetest võimusuhetest, koloniaalajaloo ja rõhumisest, et täielikult mõista, mis meie suhteid struktureerib.

Kriitiline mõtlemine:

- Aidata õpilastel üles leida tõrjutud vaatenurki ning õpetada õpilasi neid kuulama ja kaasama, et seada kahtluse alla peavoolu vaatepunktid või neist koguni loobuda ning tegeleda ebavõrdse tasakaaluga, mis valitseb domineerivate ja tõrjutud vaatepunktide vahel.

Sellise raamistiku koostamiseks, mis aitaks õpetajatel täita eespool nimetatud nõudeid maailmakodanike kasvatamisel, oleme valinud professor Vanessa Andreotti töö. Andreotti on kriitilise maailmahariduse ja arengukoostööhariduse vallas koolitaja ja ekspert. Selle materjali aluseks on olnud tema kontrollnimekirja ajaloolistest rõhumise mustritest, mis sageli korduvad heade kavatsustega lähenemisviisides ülemaailmsete probleemide mõistmiseks ja käsitlemiseks hariduskontekstides.

Kestliku arengu õpetamine pedagoogika kaudu, mis vaatleb ülemaailmseid probleeme eetilises vaatenurgast: materjal keskkooliõpetajatele

Ohtu kujutavad mustrid, mis moodustavad akronüümi **HEADSUP**.

Hegemoonia Ülevõimu õigustamine ja domineerimise toetamine, mis võib olla ka nähtamatu

Etnotsentrism Ühe vaatenurga esitamine universaalsena ja teadmatus piiratusest, mis selle maailmavaatega kaasneb

Antihistorism Ajalooliste pärandite ja kaasosaliste Jõudude ebavõrdse tasakaalu ning analüüside ja ettepanekute ideoloogiliste juurte eiramine unustamine

Depolitiseerimine Jõudude ebavõrdse tasakaalu ning analüüside ja ettepanekute ideoloogiliste juurte eitamine

Salvatsioonism Abi kujutamine tugevaimate koormana

Uskumatult lihtsad lahendused Selliste lihtsate lahenduste pakkumine, mis ei nõua süsteemseid muutusi

Paternalism Autoriteedi/ülevõimu kinnitamine abi andmise ja abisaajate infantiliseerimise kaudu, sealhulgas globaalse põhja noorte asetamine teiste probleemide lahendamise positsioonile

HEADSUP on õpetajatele ja õpilastele hüppelauaks, et tegeleda ülemaailmsete probleemidega eetilise vaatenurgast. Pedagoogid saavad selles materjalis esitatud soovitusi kohandada konkreetse konteksti järgi.

See materjal loodi koostöös Inglismaa, Soome ja Rootsi keskkooliõpetajatega, kes töötavad nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiastmes. Nimetatud riikides on olemas tugevad seosed õppekavaga ja sealsed õpetajad tegelevadki praegu selle teemaga.

Ammutades inspiratsiooni UNESCO (2014) juhistest, dokumendist „*International Youth White Paper on Global Citizenship*“ ja Andreotti (2012) **HEADSUP**-i loendist, soovime **juhtpõhimõtteid** maailmakodanikuhariduse (GCE) ja kestliku arengu õpetamise (ESD) ühendamiseks.

- Ülemaailmsed probleemid on keerulised ja me vajame pedagoogilisi lähenemisviise, mis võtaksid neid keerulisi nüansse arvesse, mitte ei ilustaks neid.
- Keskkonnaprobleemid on tihedalt seotud sotsiaalse, poliitilise, kultuurilise ja majandusliku ebavõrdsusega. Oluline on siduda käsitletavat probleemi ajalooliste ja tänapäevaste koloniaalsete võimustusüsteemidega.
- Selleks et saaksime arvestada kõigi meie planeedi liikidega, vajame eetilist suhtumist nii meid kõiki ohustavatesse sügavatesse probleemidesse kui ka erinevalt kogetud keskkonnaprobleemide mõjudess.
- Klassiruum on oluline koht küsimuste esitamiseks. On olemas lahendused, midapropageerida, ja tegevused, mida ette võtta. Ka probleemide ümber- ja lahtimõtestamine on olulised tegevused. Kui koolid ja laiema kogukonna algatused edendavad heategevuslikke üleskutseid, saavad õpetajad toetada õpilasi väljakutsete ja lahenduste tuvastamisel ning nende süvitsi uurimisel.
- Reflekteerimist tuleb julgustada ja arendada. Nüansside sügavuti mõistmine ning väljakutsete ja vastuolude arvesse võtmine on maailmakodaniku jaoks sama oluline kui lahenduste suunas tegutsemine (või otsus seda mitte teha). Need peavad käima käsikäes.

“Ma arvan, et HEADSUP on oluline, et nad suudaksid kriitiliselt mõelda ja ka endale teadvustada, kui mingist teemast teadmisi napib. See on oluline ülemaailmsete probleemide puhul, kuid samamoodi on see tähtis ka koolis ja lihtsalt meie kui inimeste jaoks.”

Kuidas juhendit kasutada?

See materjal on eelkõige töövahend, mis toetab ja täiendab õpetaja tavapäraseid praktikaid, mitte sammsammuline juhend. Järgnevad osad soovivad mõningaid tegevusi nii enne konkreetse ülemaailmse probleemi käsitlemist, selle ajal kui ka pärast seda. Pakume mõningaid ülemaailmsete probleemide teemasid välja, kuid eeldame, et õpetajad kohandavad seda materjali nende teemade järgi, mida parasjagu õpilastega uuritakse.

MÕTTEAINET ÕPETAJATELE

Abivahend, mis aitab õpetajatel mõtiskleda materjalide ja pedagoogika üle, mis toetavad praegu ja tulevikus ülemaailmsete teemade õpetamist ning probleemide käsitlemist.

lk 5

ÕPILASTE TÄHELEPANU JUHTIMINE VALITUD ÜLEMAAILMSELE PROBLEEMILE: PEAVOOLU JA TÕRJUTUD VAATEPUNKTID

Sissejuhatav tegevus ülemaailmse teema tutvustamiseks.

lk 6

PROBLEEMI UURIMINE

Tegevus, mida saab kasutada õpilastele suunatud kampaania analüüsimiseks (nt KONY 2012).

lk 7

PROBLEEMI LAHTIMÕTESTAMINE JA PEAMISTE VÄLJAKUTSETE TUVASTAMINE

Kolmest küsimusest koosnevad plokid, mis aitavad õpilasi ülemaailmse probleemi uurimisel.

lk 8

VASTUSED JA TEGEVUSTE KONTROLLNIMEKIRI

Kontrollnimekiri, mida saab kasutada pärast seda, kui õpilased on probleemi uurinud, et nad saaksid mõelda, millised on nende järelduste tulevikumõjud.

lk 11

TÖÖLEHED ÕPILASTELE

lk 13

Mõtteinnet õpetajatele

See on õpetajatele mõeldud abivahend, mis aitab neil kindlaks teha, mida nad oma praktikas seoses HEADSUP-iga juba teevad ja mida nad võiksid sellesse veel sisse tuua või millest edaspidi hoiduda.

Tee kindlaks enda teadlikkus mustritest ja sea need kahtluse alla – õpetamistavad	Märkused / ideed / seosed minu praktikaga	Mida võiksin oma praktikas jätkata/alustada/lõpetada?
<p>Kuidas saan õpetamisel tõstatada päritud ja iseenesestmõistetavate võimuhete teemat? Kas tuvastan peavoolu diskursused ning tõrjutud vaatenurgad/normid ja suundumused? (Hegemoonia)</p>		
<p>Kas minu tundides saab juttu teha sellest, et on olemas ka teisi loogilisi viise, kuidas vaadata sama probleemi, mida raamivad eri arusaamad tegelikkusest / maailma tajumise viisid? (Etnotsentrism)</p>		
<p>Kuidas saan õpetamisel vältida seda, et käsitlen mingit probleemi kontekstiväliselt, justkui see oleks praegu juhtunud? Kuidas on tänapäevased probleemid seotud jätkuvalt esinevate kohalike ja ülemaailmsete suundumuste/mustrite/narratiividega? (Antihistorism)</p>		
<p>Kuidas saan õpetamisel tagada, et probleeme ei käsitletak nii, nagu need oleksid poliitiliselt neutraalsed? Kes probleemi määratleb ja kes vastutab selle lahendamise eest? Kes on muutuse algatajad ja millised on võimalikud meetmed muutuste elluviimiseks? (Depolitiseerimine)</p>		
<p>Kuidas saan õpetamisel juurutada häid kavatsusi, et sooviksime teisi aidata suuremeelsuse ja altruismi kaudu, ilma et tugevdaksime meie-nemad või päästja-ohver suhteid? (Salvatsioonism)</p>		
<p>Kuidas saan õpetamisel juhtida tähelepanu inimeste kalduvusele otsida probleemile kiiret lahendust? Kuidas tulla toime keeruliste aspektide ja algpõhjustega ning tõsiasjaga, et lihtsad lahendused puuduvad? (Uskumatult lihtsad lahendused)</p>		
<p>Kuidas saan õpetamisel veenduda, et jätaksime kõrvale oma egod ja omakasu? Kas oleme avatud võimalusele, et me võime eksida, et me ei pruugi kõike kõige paremini teada? (Paternalism)</p>		

Õpilastele tähelepanu juhtumine valitud ülemaailmsele probleemile: peavoolu ja tõrjutud vaatepunktid

Selles osas pakume välja mõned tegevused, mis võivad aidata õpilastel aru saada, kuidas nemad on probleemiga seotud. Kuigi me ei saa lahendada etnotsentrismiga seotud probleemi, kuna me kõik tugineme oma teadmiste ja kogemustele, saame siiski anda endast parima, et teha selgeks, mida me teame, mida me ei tea ja mis seda kõike kujundab. Tuginedes UNESCO (2014) maailmakodanikuhariduse eesmärgile, võiks üheks ülesandeks olla peavoolu vaatepunktide äratundmine, et me ei võtaks neid iseenesestmõistetavatena, vaid käsitleks neid kriitiliselt. Järgmised tegevused on loodud ja välja töötatud koos Inglismaa ja Soome koolide õpetajatega.

PEAVOOLU VAATEPUNKTID

Peavool

Ühiskonnas muutuvad teatud normid peavooluks (*ingl mainstream*), samas kui teisi peetakse „teistsugusteks“. Näiteks eri moetrendid on mingi hetk peavoolumood ja siis jälle mitte.

- Millised riietusstiilid on sinu vanuses inimeste seas väga levinud?
- Kuidas erinevad need sellest, mida õpilased 5, 10 või 30 aastat tagasi kandsid?

See, mida peetakse ühel aastakümnel normaalseks, võib mõnel teisel aastakümnel tunduda kummalisena. Ka muusika võib kuuluda peavoolu või mitte.

- Milliseid muusikastiile mängitakse sinu kodus, kooliüritustel või populaarses raadiojaamas?
- Kas need on samad või erinevad üksteisest? Kuidas on peavool muutunud võrreldes näiteks 5, 10 või 30 aasta taguse ajaga?

Vaatepunkt

Vaatepunkt (*ingl perspective*) on arusaam ja seisukoht mingi küsimuse kohta. See sõltub inimese elukogemustest ja talle kättesaadavatest teadmistest.

Peavoolu vaatepunktiga nõustuvad piisavalt paljud inimesed, et see tundub n-ö normaalne, ja see on ühtlasi ka vaatenurk, millest enamik on kuulnud. See arusaam võib olla nii tavaline, et tundub ilmselge või tervemõistustlik.

Mõnikord sisaldavad peavoolu vaatepunktid stereotüüpe ja lihtsustatud vaateid inimestest. Ülemaailmsete probleemide ja arengukoostöö uurimisel võib see hõlmata lihtsustatud vaateid inimestest, kes elavad nn arengumaades ning keda nähakse „abivajajatena“. Oluline on mainida, et kõik vaatepunktid on piiratud ja kõik ülemaailmsed probleemid on keerulised. Peavoolu arusaamad ei pruugi hõlmata kogu pilti.

Esimene etapp. Mis on selle ülemaailmse probleemi kohta teada (õpetaja valitud probleem, nt vaesus, metsade raadamine)?

1.a. Tehke ajurünnak, et saada teada, mis mõtted teil selle teema kohta on.

- Milliseid sõnumeid või mõtteid oled selle kohta varem kuulnud (meediast, koolist, sõpradelt, perekonnaliikmetelt, enda kogemuse läbi, lihtsalt „kuski“ kuulnud)?

1.b. Arutelu klassis.

Jaga sõnumeid ja mõtteid, mis sul on ja/või mida oled kuulnud selle teema kohta.

- Kas oskad kindlaks teha, milliste inimrühmade seisukohad need on? Mille põhjal sa need rühmad määratled?
- Millised tunduvad olevat „peavoolu“ vaatepunktid?
- Kas mõni neist tundub „peavoolust“ erinev või ei vasta sellele, mida eeldaksid?

Teine etapp. Tekstide (sealhulgas kirjalike, visuaalsete ja audiotekstide) analüüs.

2.a. Uurige individuaalselt või rühmades eri allikaid konkreetse teema kohta (nt ajaleheartikkel, sotsiaalmeedia kampaania, reklaam, TedTalk, teadusaruanne).

- Millised on igas tekstis peamised sõnumid selle probleemi kohta?
- Kas eri tekstides toetatakse sarnast vaatenurka või neis väljendatakse eri seisukohti?
- Millised stereotüübid või üldistused esinevad nendes tekstides?
- Kelle huvid on esitatud probleemi keskmes? Kas suudad tekstis tuvastada „meie“, kelle vaatenurk seda lugu juhib, ja „nemad“, kellest lugu räägib?

2.b. Arutelu klassis. Tõrjutud vaatenurkade nähtavaks tegemine.

- Kas saame üheskoos kaardistada, milliseid peavoolu ja/või tõrjutuid vaatepunkte selles tekstis esineb?
- Kelle seisukohad võiksid veel olla olulised, ent mida me nendes tekstides ei näinud? Kas leiame need üles? Kui me ei suuda seda teha, siis kuidas saame meeles hoida, et need on olemas, isegi kui me neid ei näe?

2.c. Vaatame, millest uudistes räägitakse.

Lõika ajalehtedest välja pealkirjad kõnealuse probleemi kohta ja/või otsi välja selleletemalised sotsiaalmeediapostitused.

- Sordi need kahte gruppi: head uudised ja halvad uudised. Seejärel mõtle, milliseid neist oli raske sortida ja miks. Samuti mõtle sellele, kes võib sinu valikuga nõustuda, kes mitte.
- Sordi need teemade alusel, mis käsitlevad poliitilisi, sotsiaalseid või majanduslikke aspekte (või mis tahes muude valitud kategooriate alusel). Seejärel mõtle, millisele teemale pööratakse kõige rohkem tähelepanu.
- Sordi need järgmistesse kategooriatesse: kõnetab sinu riigi konteksti, lääneriike või nn arengumaid. Pane tähele, millised huvid on meie uudistes kõige enam esindatud.

Probleemi uurimine

Käesolevas osas pakume mitu õpetajate loodud küsimuste plokki, mis aitavad neil oma tundides **HEADSUP**-i rakendada:

Allika analüüsimine

Järgnevad küsimused koostati ühe Inglismaa õpetaja töö põhjal, kes soovis tagada, et tema õpilased ei vaataks kunagi kriitikavabalt selliseid videoid nagu organisatsiooni Invisible Children video „KONY 2012“. Ta soovis õpetada oma õpilasi kriitiliselt suhtuma mis tahes materjali, mis on seotud ülemaailmsete ja keskkonnaprobleemidega. Seda tegevust saab rakendada ka näiteks arengukoostööd toetava kampaania analüüsimiseks. Ta otsustas kasutada **HEADSUP**-i termineid ja arutada need oma õpilastega läbi. Küsimusi võib kasutada nii koos **HEADSUP**-i terminitega kui ka ilma nendeta.

“Ma nimetan HEADSUP-i sõnu teguriteks, mida õpilased saavad otsida ja mis annavad neile mõista, et neile ei pruugi olla esitatud tervikpilt. 8. klassi õpilaste puhul polnud niivõrd oluline, et nad saaksid nendest sõnadest täielikult aru, vaid pigem see, et nad mõistaksid dünaamikat, et uudised, meedia ja lood on vahel väga lihtsakoelised. Peame neid kriitiliselt kuulama/lugema ja selgitama välja nii selle, mida meile ei öelda, kui ka mõistma, et asja tasub edasi uurida.”

Tegurid	Hindav küsimus	Jah/ei/võib-olla	Kui jah, siis miks/kuidas/näide
H egemoonia	Kas eelistatud lahendus või tegevus viitab sellele, et üks grupp inimesi võiks kavandada ja ellu viia lahenduse, mis lahendaks kõik probleemid?		
E tnotsentrism	Kas selline probleemi esitusviis viitab sellele, et kõik, kes ei ole sellega nõus, eksivad?		
A ntihistorism	Kas selline probleemi esitusviis on püstitanud probleemi, ilma et selgitataks, miks see probleemiks kujunes ja kuidas me sellega seotud oleme?		
D epolitiseerimine	Kas selline probleemi esitusviis jätab vahele selgitused selle kohta, mis rolli mängib võim (poliitika ja juhtimine)?		
S alvatsioonism	Kas probleemi „lahendajad“ käituvad kui erakordsed/erilised inimesed, kes on maailma päästmise missioonil? Kas me teame midagi nende probleemidest?		
U skumatult lihtsad lahendused	Kas esitatud lahendus tundub väga lihtne? Kas näib, et sa ei pea selle üle väga sügavuti mõtlema?		
P aternalism	Kas abivajajaid peetakse rahapuuduse käes vaevlevateks ja kehva haridusega inimesteks, kes vajavad sinu abi, võtmata seejuures arvesse, mis ressursid neil on?		

Probleemi lahtimõtestamine ja peamiste väljakutsete tuvastamine

Järgmised kolm tegevuskava töötati välja eesmärgiga uurida teemasid süvitsi pärast seda, kui õpilased on eri allikatest pärit taustteabega tutvunud. Võimalik, et väljapakutud tegevuskavad täiendavad seda, mida õpetajad oma tundides juba praktiseerivad. Küsimuste kogumeid saab kasutada eraldi või koos, rühmatöö või iseseisva töö jaoks ning neid saab kohandada eri vanusegruppidele ja oskustasemetele.

Probleemi lahtimõtestamine (1)

See tegevus koostati ühe õpetaja loodud tunnikava põhjal, kus ta kasutas neid küsimusi õpitu kinnistamiseks pärast juhtumiuuringut linnastumise kohta Kiberas, Nairobis 9. klassi õpilastega. Seda võib kohandada mis tahes kohaliku või ülemaailmse probleemi lahtiseletamiseks. Küsimuste teemad on koostatud **HEADSUP**-i põhjal, aga põhi- ja keskkooliõpilastele arusaadavas sõnastuses. Alternatiivsete küsimuste lisamine aitab õpilastel oma lähenemisviisi veelgi mitmekülgsemaks muuta ja mõista, et uute küsimuste tõstatamine on iseenesest oluline õpitulemus.

“Mõni õpilane läks sellesse teemasse väga sisse ning väga huvitav oli tegelikult see, et ka paljudele vähem võimekatele lastele meeldis see ülesanne väga, nad said sellega suurepäraselt hakkama ning esitasid loovalt mõeldes uskumatult häid küsimusi.”

TAUST	Põhiküsimus	Mis on selle olukorra peamised põhjused?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	
VAATENURGAD	Põhiküsimus	Millised on eri vaatenurgad sellele olukorrale?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	
ÕIGLUS	Põhiküsimus	Keda see probleem kõige enam mõjutab?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	
JUHTIMINE	Põhiküsimus	Kes on parimal positsioonil, et viia läbi muutusi kõigi jaoks?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	
VASTUSED	Põhiküsimus	Mis oleks üks hea viis selle olukorra parandamiseks?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	
TULEVIK	Põhiküsimus	Mis sa arvad, milline on see koht tulevikus?
	Minu vastus	
	Alternatiivne küsimus	

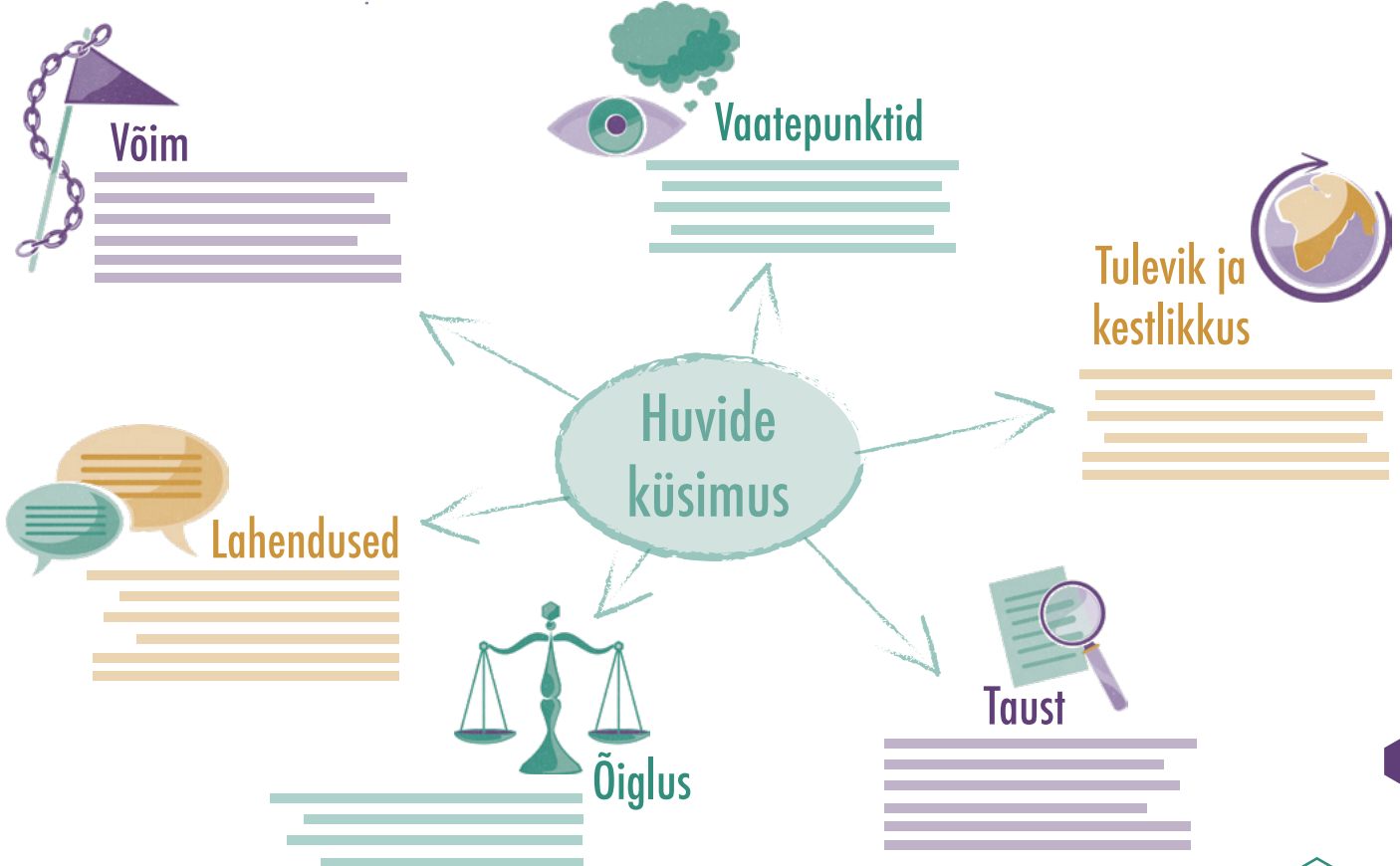
Probleemi lahtimõtestamine (2)

Need küsimuste kogumid on veel üks viis **HEADSUP**-i käsitlemiseks ja neid saab kasutada mitmesuguste õppetegevuste jaoks. Õpilased saavad kasutada arutelu küsimuste üle, et koostada mõttekaart eri tegurite kohta, mis kõnealust probleemi mõjutavad, nagu on näidatud allpool. Vt dokumenti „International Youth White Paper on Global Citizenship“, mis aitab täiendavalt uurida, mis vahe on võrdõiguslikkusel (*ingl equality*) ja õiglusel (*ingl equity*).

Peamised teemad ja näidisküsimused

Võim *keda see mõjutab, kes on seotud, kes on võimul	1. Kellel / millisel grupil on võim seda probleemi määratleda? 2. Kellel on võim seda probleemi lahendada? 3. Keda see olukord kõige enam mõjutab?
Vaatepunktid *peavoolu ja tõrjutud	4. Kas selle probleemi kohta on olemas peavoolu vaatepunkt? 5. Kes võiks pakkuda alternatiivset vaatepunkti või arusaama?
Taust/kontekst *omavahelised seosed ja vastastikune sõltuvus	6. Millised on mõned peamised tegurid, mis seda probleemi tänapäeval soodustavad? 7. Millised tegurid ulatuvad tagasi ajalukku? 8. Milliste kohalike ja ülemaailmsete probleemidega see konkreetne küsimus seotud on? 9. Kuidas olen mina selle probleemiga seotud?
Lahendused *olukorra parandamine	10. Milliseid tegevusi välja pakutakse, et aidata olukorda parandada? 11. Kellele ja mil viisil oleks iga lahendus kasulik?
Õiglus *kas on võimalik keskenduda tõrjutud inimrühmade vajadustele?	12. Kas iga tegevus aitab kaasa õigluse edendamisele? 13. Kas iga tegevus aitab anda teistele (st neile, kellel on kõige vähem võimu) rohkem võimu või hoopis säilitab status quo (st võim jääb neile, kellel see juba on)?
Tulevik ja kestlikkus *vaade tulevikku	14. Kas iga tegevus vähendab kahjulikke mõjusid tulevikule? 15. Kas igal ettepanekul on ka pikaajaline potentsiaal? Millised võimalikud probleemid võivad tekkida ja vajada uuesti hindamist?

Soome õpetaja kohandas neid küsimusi kliimamuutuste üle arutamiseks: „Me ei pea lahendama kliimamuutuste probleemi, sest isegi mina ei suuda neile küsimustele lõplikult vastata. Küll aga peaksime hakkama mõtlema sellele, mida me teame ja mida me ei tea ning milline on meie vaatenurk või maailmavaade.“

Probleemi lahtrimõtestamine (3)

Järgnevalt on esitatud küsimuste kogumid, mida õpilased saavad rühma- või iseseisva töö ajal kasutada probleemi lahtrimõtestamiseks. Õpetajad on kasutanud arutelu käivitamiseks pilti või pilte, mis on mõne ülemaailmse probleemiga seotud (nt konfliktide eest põgenevad sisserändajad, ookeanide reostus). Küsimusi võib kasutada õpitu kinnistamiseks või selleks, et tekitada huvi teemat edasi uurida.

Võim

- Millised on need ressursid või juhiomadused, mis võimaldavad teiste inimeste juhtimist?
- Kui tõhusad on olemasolevad süsteemid inimeste organiseerimiseks?
- Kas jõudude tasakaal on õiglane?
- Keda / milliseid rühmi see enim mõjutab?
- Kuidas on nende seisukohad arvesse võetud?
- Kes / millised rühmad võivad muutustele kõige rohkem positiivset mõju avaldada?

Huvide küsimus

Tulevik ja kestlikkus

- Kas probleemid tulevikus vähenevad?
- Millised on võimalikud tulevikuväljavaated? Mis sinu arvates juhtub 1, 5, 20 ja 100 aasta pärast?
- Mil määral on pakutud lahendus(ed) kestlik(ud)?

Taust

- Mis on peamised tegurid, mis seda probleemi põhjustavad?
- Kas on olemas üks peamine põhjus või mitu põhjust?
- Milliste kohalike ja ülemaailmsete probleemidega see konkreetne küsimus seotud on?
- Kuidas olen mina selle probleemiga seotud?
- Kuidas on selle probleemiga seotud minu riigi praegune või eelmine valitsus?

Mõtlemise avardamine ja kahtlemine

Mil määral

- vaadeldakse kohalikke kõrvaliste isikute vaatenurgast (nt „arenemata“)?
- on olukorda liialt lihtsustatud?
- peetakse kõrvalistest isikutest aitajaid päästjateks?
- saavad kõrvalised isikud sellest olukorrast kasu ja/või aitavad seda olukorda lahendada?

Lahendused

- Millised on võimalused selle probleemi lahendamiseks?
- Kes saab igast lahendusest või meetmest kasu?

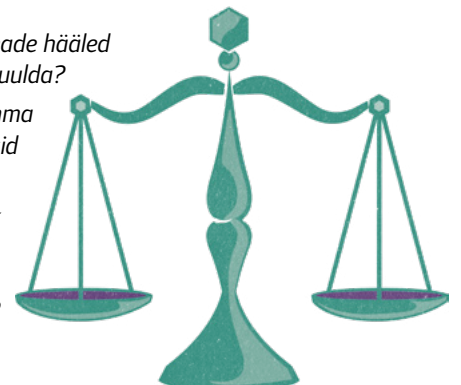
- Mil määral käsitletakse lahendustes probleemiga seotud kompleksseid tegureid?
- Kas on olemas lahendus või lahenduste kogum, millel on kõige suurem potentsiaal positiivseks muutuseks?

Vaatepunktid

- Kas oskad tuvastada peavoolu või domineeriva seisukoha selle probleemi kohta kontekstist või väljaspool seda?
- Kelle seisukohti on arvesse võetud?
- Millised on asjaga seotud inimeste eri arvamused?
- Kes otsustab, milliseid arvamusi võetakse kuulda või väärtustatakse?
- Kas on vaatenurki, mida on raske leida, kuid mis oleksid selle teema mõistmiseks olulised?

Õiglus

- Millised ebavõrdsused on selle probleemi puhul ilmsed?
- Milliste inimrühmade hääl on kõige enam kuulda?
- Kelle / millise rühma arvamusi sooviksid rohkem kuulda?
- Kas on võimalik anda rohkem võimu tõrjutud inimrühmadele?

Kestliku arengu õpetamine pedagoogika kaudu, mis vaatleb ülemaailmseid probleeme eetilise vaatenurgast: materjal keskkooliõpetajatele

Lahenduste ja tegevuste kontrollnimekiri:

Viimane tegevus on mõeldud järelarutelu jaoks, mille käigus arutatakse ülemaailmsele probleemile väljapakutud lahendusi ja tegevusi.

Ülemaailmsete probleemide keerukusest hoolimata saame siiski otsida lahendusi ja tegutseda olukorra parandamiseks. Tegelikult on see meie kui meie planeeti jagavate maailmakodanike peamine vastutus. Kuna ülemaailmsete probleemidega kaasneb tohutu hulk väljakutseid ja keerulisi nüansse, on tähtis, et ühe peamise tegevusena jätkuks ka pidev küsimuste esitamine. Muutused on pidevad ja on võimalik leida lahendusi, mis olukorda parandavad, ent oluline on nende üle pidevalt järele mõelda ja neid hinnata, sest kestlik areng ei ole staatiline, vaid alatasa muutuv. See kontrollnimekiri aitab hinnata õpilaste või organisatsioonide pakutud lahendusi.

Lahenduste/tegevuste kontrollnimekiri

- Millised on peamised põhjendused/põhjused selle tegevuse valimiseks?

○ Märkmad:

- Kuidas saame teada, kas see tegevus on olnud tõhus, ja mis tüüpi teave on selle kinnitamiseks oluline?

○ Märkmad:

- Milline grupp inimesi jälgib tegevuse tõhusust?
- Kas tegemist on mitmekesise grupiga, kus on esindatud eri huvid?

○ Märkmad:

- Kelle vaatenurkadele selle tegevuse puhul kõige enam keskendutakse? Kelle vaatenurgad on puudu või vähem ilmsed?

○ Märkmad:

- Kes ei pruugi selle tegevusega nõus olla? Kuidas on tegevusse kaasatud need, kellel on teistsugused või koguni vastuolulised vaatenurgad?

○ Märkmad:

- Kas oskad ette näha ka mingeid täiendavaid komplikatsioone või tegureid, mis võivad tekkida ning seeläbi nii probleemi kui ka selle lahendamiseks pakutud tegevust muuta?

○ Märkmad:

Märkmad:

Large empty area for taking notes.

Autoritest

Karen Pashby on Manchesteri Metropoli ülikoolis haridusteaduste lektor, Helsingi ülikooli dotsent ja Alberta ülikooli kaasatud professor. Ta on kogenud keskkooliõpetaja, õpetajate koolitaja ja ülikooli õppejõud (olles õpetanud nii Kanadas, Brasiilias, Soomes kui ka Inglismaal) ning tema uurimistöö tugineb postkolonialistlikele ja dekolonialistlikele teoreetilistele materjalidele, et edendada globaalse põhja riikide maailmahariduses kriitilist mõtlemist ja refleksiooni toetavaid õpetamistavasid. Karen räägib, õpetab ja kirjutab maailmahariduse keskmes olevate kriitiliste küsimuste ja põhimõtete teemal ning need on suunatud nii noortele, õpetajatele, kodanikuühiskonna organisatsioonidele kui ka poliitikakujundajatele.

Louise Sund on kogenud keskkooliõpetaja, Mälardaleni ülikoolis õpetajate koolitaja ja Örebro ülikooli haridusteadlane. Louise tunneb huvi keskkonna- ja kestliku hariduse ning kodanikuhariduse vastu. Tema uurimisvaldkonnad hõlmavad filosoofilisi ja postkolonialistlikke vaatenurki ning lähenemisviise haridusele ja kestlikule arengule.

Tänuavaldused

Selle materjali koostamine ei oleks olnud võimalik ilma dr. Su Corcorani tohutute ja tänuväärsete pingutusteta. Samuti soovime tänada Rootsis ja Soomes toimunud töötubade korraldajaid, tänu kellele sai selle projekti täideviimine võimalikuks. Täname ka Karolina Sandalit, Globala Gymnaseti Stockholmis ning Sanna Rekolat FINGO-st, et te meid Helsingis võõrustasite. Samuti soovime tänada kõiki Inglismaal, Soomes ja Rootsis toimunud töötubades osalenud õpetajaid nende aja, energia ja inspiratsiooni eest ning õpilasi klassides, kus seda materjali katsetati, sest nende tagasiside oli meile väga oluline. Soovime tänada Rilli Lappalainenit projekti toetamise eest Bridge 4.7 võrgustiku kaudu ja osalejaid, kes võtsid osa 2018. aasta novembris Brüsselis toimunud kohtumisest. Täname ka Euroopa maailmahariduse võrgustikku Global Education Network of Europe (GENE) ja nende 2018. aasta novembris Lissabonis toimunud kohtumisel osalejaid väärtusliku tagasiside eest. Soovime tänada ka Johan Öhmanit Örebro ülikoolist selle projekti toetamise eest. Soovime tänada õpetajahariduse õigluse ja kestlikkuse võrgustikku Teacher Education for Equity and Sustainability network (TEESNet), kes aitab meil jagada teavet töötubade kohta. Lõpetuseks soovime mainida, et selle materjali arendamist, mis toimus paralleelselt uurimisprojektiga, rahastati Briti Akadeemia Ühendkuningriigi ülemaailmsete probleemidega tegelemise fondi toetusega, mille eest oleme väga tänulikud.

Viidatud teosed

International Youth White Paper on Global Citizenship

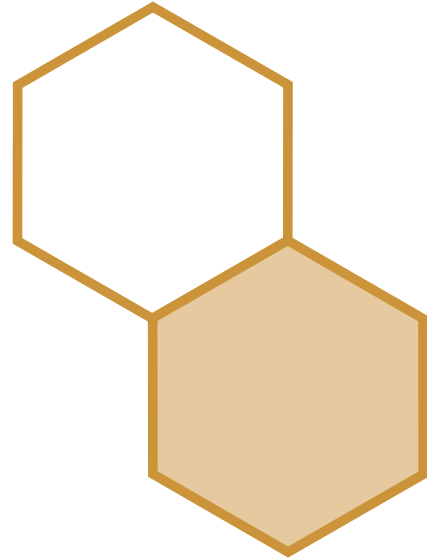
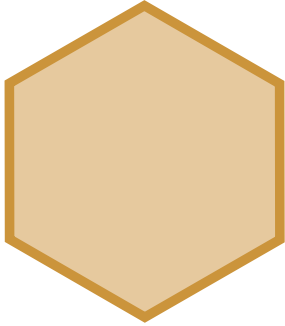
<https://cloudfront.ualberta.ca/-/media/education/ed-policy/cgcer/documents/white-paper.pdf>

UNESCO, (2014)

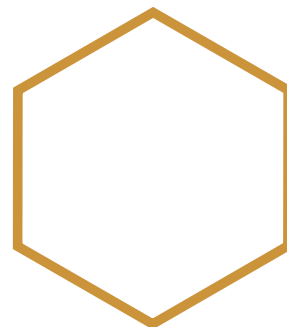
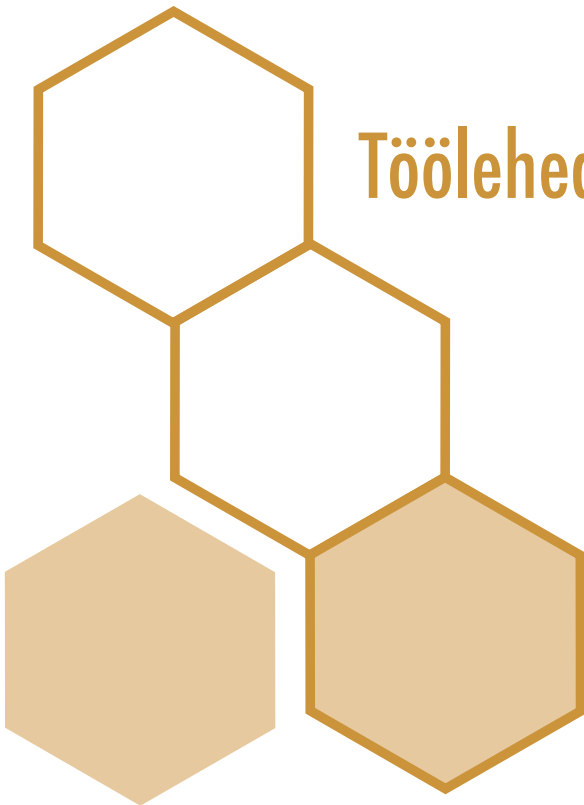
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227729>

Andreotti (2012)

<http://criticalliteracy.freehostia.com/index.php?journal=criticalliteracy&page=article&op=view&path%5B%5D=109&path%5B%5D=84>

Töölehed õpilastele

Probleemi uurimine

Tegurid	Hindav küsimus	Jah/ei/võib-olla	Kui jah, siis miks/ kuidas/näide
H egemoonia	Kas eelistatud lahendus või tegevus viitab sellele, et üks grupp inimesi võiks kavandada ja ellu viia lahenduse, mis lahendaks kõik probleemid?		
E tnotsentrism	Kas selline probleemi esitusviis viitab sellele, et kõik, kes ei ole sellega nõus, eksivad?		
A ntihistorism	Kas selline probleemi esitusviis on püstitanud probleemi, ilma et selgitataks, miks see probleemiks sai ja kuidas me sellega seotud oleme?		
D epolitiseerimine	Kas selline probleemi esitusviis jätab vahele selgitused selle kohta, mis rolli mängib võim (poliitika ja juhtimine)?		
S alvatsioonism	Kas probleemi „lahendajad“ käituvad kui erakordsed/erilised inimesed, kes on maailma päästmise missioonil? Kas me teame midagi nende probleemidest?		
U skumatult lihtsad lahendused	Kas esitatud lahendus tundub väga lihtne? Kas näib, et sa ei pea selle üle väga sügavuti mõtlema?		
P aternalism	Kas abivajajaid peetakse rahapuuduse käes vaevlevateks ja kehva haridusega inimesteks, kes vajavad sinu abi, võtmata seejuures arvesse, mis ressursid neil on?		

Probleemi lahtimõtestamine (1)

TAUST	Põhiküsimus	Mis on selle olukorra peamised põhjused?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	
VAATEPUNKTID	Põhiküsimus	Millised on eri vaatenurgad sellele probleemile?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	
ÕIGLUS	Põhiküsimus	Keda see probleem kõige enam mõjutab?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	
JUHTIMINE	Põhiküsimus	Kes on parimal positsioonil, et viia läbi muutusi kõigi jaoks?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	
VASTUSED	Põhiküsimus	Mis oleks üks hea viis selle olukorra parandamiseks?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	
TULEVIK	Põhiküsimus	Mis sa arvad, milline on see koht tulevikus?
	Minu vastus	
	Alternatiivküsimus	

Probleemi lahtimõtestamine (2)

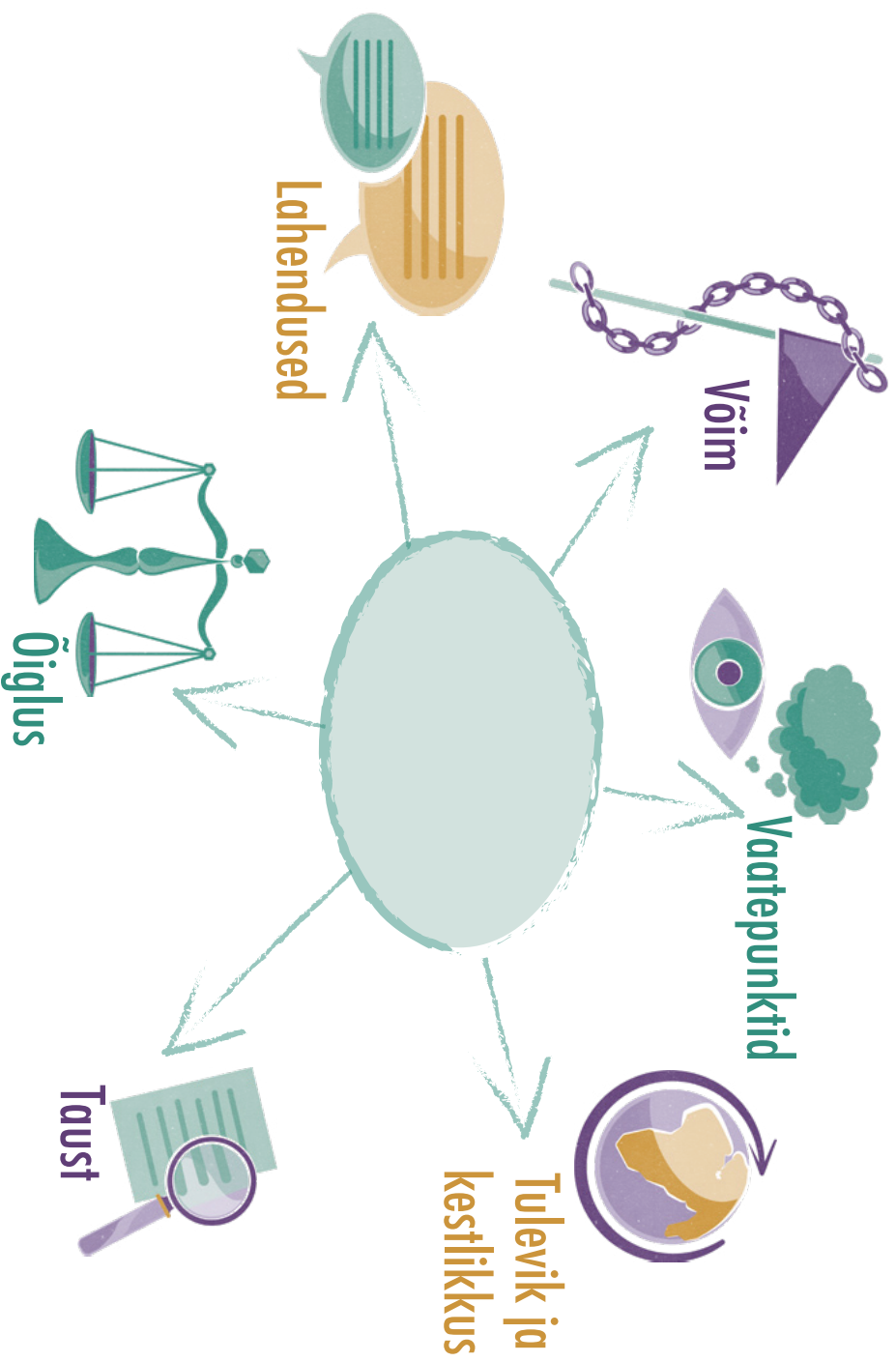
Peamised teemad ja näidisküsimused

Võim <i>*keda see mõjutab, kes on seotud, kes on võimul</i>	1. Kellel / millisel grupil on võim seda probleemi määratleda? 2. Kellel on võim seda probleemi lahendada? 3. Keda see olukord kõige enam mõjutab?
Vaatepunktid <i>*peavoolu ja tõrjutud</i>	4. Kas selle probleemi kohta on olemas peavoolu vaatepunkt? 5. Kes võiks pakkuda alternatiivset vaatepunkti või arusaama?
Taust/kontekst <i>*omavahelised seosed ja vastastikune sõltuvus</i>	6. Millised on mõned peamised tegurid, mis seda probleemi tänapäeval soodustavad? 7. Millised tegurid ulatuvad tagasi ajalukku? 8. Milliste kohalike ja ülemaailmsete probleemidega see konkreetne küsimus seotud on? 9. Kuidas olen mina selle probleemiga seotud?
Lahendused <i>*olukorra parandamine</i>	11. Milliseid tegevusi välja pakutakse, et aidata olukorda parandada? 12. Kellele ja mil viisil oleks iga lahendus kasulik?
Õiglus <i>*kas on võimalik keskenduda tõrjutud inimrühmade vajadustele?</i>	13. Kas iga tegevus aitab kaasa õigluse edendamisele? 14. Kas iga tegevus aitab anda teistele (st neile, kellel on kõige vähem võimu) rohkem võimu või hoopis säilitab status quo (st võim jääb neile, kellel see juba on)?
Tulevik ja kestlikkus <i>*vaade tulevikku</i>	15. Kas iga tegevus vähendab kahjulikke mõjusid tulevikus? 16. Kas igal ettepanekul on ka pikaajaline potentsiaal? Millised võimalikud probleemid võivad tekkida ja vajada uuesti hindamist?

Vastuste ruudustik: paiguta oma vastused allolevasse ruudustikku

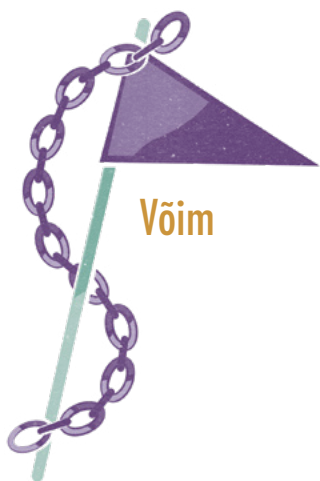
	SOTSIAALNE/ KULTUURILINE	MAJANDUSLIK	KESKKONDLIK	POLIITILINE
KOHALIK				
RIIKLIK				
RAHVUSVAHELINE				

Probleemi lahtimõtestamine (3)

Mõtlemise avardamine ja kahtlemine

Võim

Lahendused

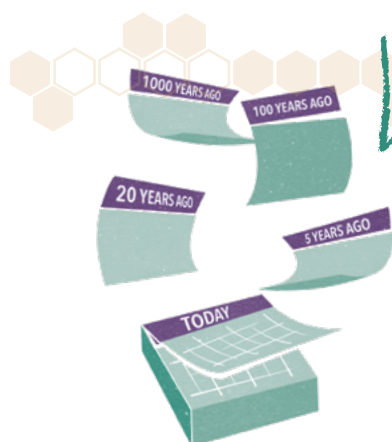
Vaatepunktid

Tulevik
ja kestlikkus

Taust

Õiglus

Lahenduste ja tegevuste kontrollnimekiri

Lahenduste/tegevused kontrollnimekiri

- Millised on peamised põhjendused/põhjused selle tegevuse valimiseks?

Märkmed:

- Kuidas saame teada, kas see tegevus on olnud tõhus, ja mis tüüpi teave on selle kinnitamiseks oluline?

Märkmed:

- Milline grupp inimesi jälgib tegevuse tõhusust? Kas tegemist on mitmekesise grupiga, kus on esindatud eri huvid?

Märkmed:

- Kelle vaatenurkadele selle tegevuse puhul kõige enam keskendutakse?

Märkmed:

- Kes ei pruugi selle tegevusega nõus olla? Kuidas on meetmesse kaasatud need, kellel on teistsugused või koguni vastuolulised vaatenurgad?

Märkmed:

- Kas oskad ette näha ka mingeid täiendavaid komplikatsioone või tegureid, mis võivad tekkida ning seeläbi nii probleemi kui ka selle lahendamiseks pakutud tegevust muuta?

Märkmed:

Märkmed:

